

LABIZJŪTAS TEORĒTISKIE ASPEKTI MŪŽIZGLĪTĪBAS KONTEKSTĀ

The Theoretical Aspects of Well-Being in the Context of Lifelong Learning

Indra Odiņa
Inga Zeide

Latvijas Universitāte, Latvija

Abstract. *In 2006 the European Parliament and European Union Council has defined eight key competences for lifelong learning, necessary for personal fulfillment and development, active citizenship, social inclusion and employment. Since the economic crisis of 2008, the world is looking for new ways and methods to ensure the well-fare and reformulate the value of human life. Currently at EU level, one of the most important debates closely connected with the basic context of lifelong learning is on the dimensions of life quality.*

The desk study deals with the qualitative content analysis of the documents of EU, OECD, data of the projects of Office of National Statistics in Latvia, the U.K. and Germany, research of Ruff (1995), Rath and Harter (2010), Layard (2005), Rohr (2014), etc. The dimensions of life quality in different sources and by different authors have been defined similarly indicating that the qualitative indicators are as important as the quantitative. It is clear that the quality of life cannot be measured only by quantitative indicators such as income or birth / mortality. This article discusses the theoretical aspects of such dimension of life quality as well-being in different sources, compares and analyses them in the Latvian context.

Keywords: *lifelong learning, life quality, well-being.*

Ievads **Introduction**

Kad 2006.gadā Eiropas Parlamenta un Eiropas Savienības Padome definēja mūžizglītības pamatprasmes, visticamāk, tā vēl nenojauta, ka 2008.gadā pasauli, tanī skaitā Eiropu, pārņems ekonomiskā krīze, kas liks meklēt jaunus ceļus un metodes labklājības nodrošināšanai, tostarp, no jauna formulējot cilvēku dzīves vērtības. Tā 2009.gadā ekspertu komisija Nobela prēmijas laureāta ekonomikā Jozefa Štiglica (*Joseph Stigliz*) vadībā nāk klajā ar holistisku labklājības līmeņa novērtēšanas ideju kā turpmāko politiskās rīcības pamatu. Štiglica komisijas impulsam sekoja vairākas valstis un organizācijas, viena pēc otras attīstot labklājības ziņojumu un indikatoru sistēmu. Tanī skaitā OECD „Labākas dzīves

indekss”, britu statistikas pārvaldes projekts nacionālās labizjūtas mērīšanai (*Measuring National Well-being*). Līdzīgs projekts aizsākās arī Itālijā, kā arī Eiropas Savienībā kopumā (Eurostat ziņojums par dzīves kvalitāti). Kā atzīmē Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), 2013), deviņdesmitajos gados *Econlit* datu bāzē par tēmu „laime” vai līdzīga satura tematiku, bija atrodamī vidēji pieci raksti gadā. Kopš 2008.gada šis skaitlis ir būtiski palielinājies un pārsniedz piecdesmit rakstu ik gadu.

Akadēmiskajā literatūrā vēl joprojām turpinās intensīva diskusija par to, kādi rādītāji būtu iekļaujami labizjūtas aptaujās, kā tos apkopot, interpretēt un salīdzināt. Šo faktu atzīmē arī OECD savā rokasgrāmatā „Guidelines on Measuring Subjective Well-being” (2013), norādot, ka, visticamāk, šī rokasgrāmata, drīzumā būs jāpapildina un jāuzlabo ar jauniem labizjūtas aspektiem. Tāpat rokasgrāmatas autori atzīmē, ka ir visnotaļ grūti rast vienotu koncepciju tādai sociāli jūtīgai tēmai kā „labizjūta”, atbilstoši katras OECD valsts iedzīvotāju izpratnei. Vācijā, piemēram, valdības projekts „Labi dzīvot Vācijā” („Gut leben in Deutschland”), kas norisinājās no 2014.-2016.gadam, ar mērķi dialogā ar iedzīvotājiem identificēt un izvēlēties konkrētus dzīves kvalitātes indikatorus, kas raksturotu dzīves kvalitāti Vācijā, noslēdzās ar valdības ziņojumu, kurā ietvertas 12 dimensijas un 46 indikatori. Lielbritānijā Nacionālā Statistikas pārvalde (*Office of National Statistics*) nacionālo labizjūtu mēra pēc 43 indikatoriem. Savukārt, Eiropas Savienība ir nākusi klajā ar 8+1 dimensiju dzīves kvalitātes modeli. Latvijā iedzīvotāju dzīves kvalitātes indekss pēdējo reizi ir mērīts 2006.gadā, ņemot vērā astoņus rādītājus. Tāpēc ir svarīgi arī Latvijā atgriezties pie dzīves kvalitātes dimensiju diskusijas.

Tomēr, kā redzams no augstāk rakstītā, ir vairāki jēdzieni, kurus daži avoti lieto kā sinonīmus, kaut gan tie būtu izšķirami atsevišķi. Šie jēdzieni ir dzīves kvalitāte (*quality of life, Lebensqualität*), labizjūta (*well-being*), laime (*happiness*). Šajā rakstā tiks apskatīts *labizjūtas* teorētiskais aspekts dažādos avotos, veicot analīzi un salīdzinājumu.

Jēdziena *labizjūta* vēsture un attīstība ***History and development of the concept of well-being***

Līdzīgi kā Eiropas Savienības mūžizglītības ideja sakņojas Komenska darbā „Lielā didaktika” (Komenskis, 1992) izteiktajās atziņās par to, ka cilvēkam jāmacās visu mūžu (autors izdalīja septiņus mācību ciklus cilvēka dzīvē), tāpat OECD 2013.gadā piedāvātā labizjūtas (*well-being*) novērtēšanas metodika sakņojas Aristoteļa idejā par cilvēka uzplaukumu (*flourishing*) kā augstāko dzīves jēgu, laimi kā augstāko labumu. Aristotelis lieto vārdu

eudaimonia (no grieķu - laime, labklājība), lai raksturotu saprātīgu (saprāta) dzīvi kā laimes vai labsajūtas avotu.

Eiropas Savienības institūciju piedāvātais "8+1" dzīves kvalitātes dimensiju modelis eudaimonijas ideju ietver „+1” dimensijā – „Vispārējā dzīves pieredze” (*Overall experience of life*). To piedāvāts mērīt, izmantojot trīs apakšdimensijas: apmierinātība ar dzīvi (*life satisfaction*), jūtas vai emocionālais stāvoklis (*affect*) un dzīves jēgas un mērķa apzināšanās vai laba psiholoģiskā funkcionēšana (*eudaemonics*).

Tā, piemēram, 2011.gadā, trešās eiropiešu dzīves kvalitātes aptaujas ietvaros, tika analizētas ES iedzīvotāju domas par viņu dzīves vērtību (jēgu).

Kopējais secinājums par eiropiešu dzīves kvalitāti pēc aptaujas bija, ka visumā eiropieši ir apmierināti ar dzīvi, novērtējot to vidēji ar 7,1 no 10,00 ballēm. Tomēr skaidri iezīmējas atšķirība starp Ziemeļvalstīm, Rietumu un Dienvideiropas valstīm, kur iedzīvotāji ir vairāk apmierināti ar dzīvi (virs 8 ballēm), un Baltijas, Centrāleiropas un Balkānu valstīm (starp 6 un 7 ballēm). Minētie rādītāji korelē ar Eiropas Savienības statistikas biroja (Eurostat, 2011) datiem par dzīves vērtības izjūtu Eiropas valstīs. Apkopotie dati liecina, ka visaugstāk savu dzīvi 2011.gadā vērtēja jau pieminētās Ziemeļeiropas un Rietumeiropas valstis – Nīderlande, Dānija, Zviedrija, Somija, Īrija. Šajās valstīs vairāk kā 90 vai tuvu 90 % respondentu atzinuši savu dzīvi par vērtīgu. Kurpretim respondentu atbildes Baltijas valstīs liecina, ka savu dzīvi par vērtīgu uzskata mazāk nekā 80 % (bet vairāk kā 70 %).

Jebkurā gadījumā, labizjūtas jēdziena izpratne laika gaitā ir mainījusies. Kā arī tai tiek piešķirta arvien lielāka nozīme kā cilvēka dzīves kvalitātes dimensijai.

Jau 17.gadsimtā Komenskis (1992), ko uzskata arī par zinātniskās pedagoģijas pamatlicēju, ir minējis, ka pedagoģijai jāklūst par zinātni, kas nodrošina cilvēkam ilgu un laimīgu mūžu. Tāpat nepārtrauktu cilvēka dzīves kvalitātes uzlabošanu var uzskatīt par pieaugušo pedagoģijas galveno mērķi.

Vairāki attīstības psiholoģijas pētnieki 20.gadsimā Bahlers (Buhler, 1935), Ēriksons (Erikson, 1959), Ņūgārtens (Neugarten, 1973) secinājuši, ka labizjūta ir personības attīstības trajektorija mūža garumā.

Cilvēka dzīves jēgas iztirzājums būtu nepilnīgs bez reliģijas skatījuma uz to. Tāpēc pētījumā ir analizētas arī visā pasaulē augstu vērtētā franciskāņu mūka Ričarda Rora (*Richard Rohr*) idejas. Autors runā par cilvēka dzīves diviem posmiem (Rors 2014:31) un atsaucas uz Jungu

„Cilvēks nevar piedzīvot dzīves norietu, ievērojot dzīves sākuma programmu; jo tas kas bija būtisks sākumā, būs mazsvarīgs beigās, un tas, kas no rīta bija patiesība, līdz vakaram būs kļuvis par meliem”.

Respektīvi, cilvēka dzīvi pilnvērtīgu dara izpratne par katra dzīves posma uzdevumiem. Rors (2014) cilvēka dzīvi iedalā divos posmos, kur pirmajā dzīves posmā viņam jārealizē savs „ego”, kurpretim otrajā no tā jātiek vaļā.

Autors atzīmē, ka dzīves pirmajā posmā panākumi, drošība un apmierinājums ir gandrīz vienīgie jautājumi, kas jaunu cilvēku nodarbina. Atceroties Maslova vajadzību piramīdu, tie ir tās zemākie posmi. Tomēr tie ir vajadzīgi, lai izdzīvotu. Savukārt, īsti laimīgs cilvēks spēs būt tikai tad, ja būs gatavs pāriet otrajā dzīves posmā, kas ir vieduma un dzīves satura posms. Tēlaini runājot, pirmajā dzīves posmā tiek veidots trauks, kuru otrajā posmā piepilda ar saturu.

„Mēs visi saņemam un nododam tālāk to, ko cilvēki ir gatavi uzklaut, un vairums cilvēku nav spējīgi strauji pieņemt kaut ko jaunu. Tomēr pat dzīvnieku inteliģenci nosaka spēja mainīties un pielāgot izturēšanos, reaģējot uz jauniem apstākļiem. Tie, kas to nespēj, izmirst” (Rors, 2014: 31).

Saņemšana un nodošana tālāk – tā ir mācīšanās jēga. Tātad arī Rora 21.gadsimta idejas sakņojas cilvēka spējā mācīties mūža garumā, tāpat kā Komenska idejas 17.gadsimtā.

Dzīves kvalitātes dimensijas dažādos avotos *The dimensions of life quality of in different sources*

Šobrīd viena no svarīgākajām diskusijām Eiropas Savienības līmenī, kas cieši sasaucas ar mūžizglītības pamatprasmju kontekstu, ir dzīves kvalitātes dimensijas. Ir skaidrs, ka dzīves kvalitāti nevar mērīt tikai ar kvantitatīviem rādītājiem, tādiem kā ienākumi vai dzimstības/mirstības rādītāji.

Pamatojoties uz Štiglica (Stiglitz), Sena (Sen) un Fitousi (Fitoussi) 2009.gada ziņojumu, Eiropas Statistikas sistēma izveidoja darba grupu, lai radītu progresu, labizjūtas un ilgtspējīgas attīstības rādītāju vērtēšanas sistēmu. 2011.gada novembrī tika publicēts darba grupas rezultātu ziņojums, kas uzsvēra multidimensiālas pieejas nepieciešamību dzīves kvalitātes vērtēšanai. Kopš tā laika dažādos līmeņos turpinās diskusijas par to, kādi rādītāji nākotnē būtu jāņem vērā, lai raksturotu dzīves kvalitāti, labizjūtu un sabiedrības progresu. Diskusijā ir iesaistījusies gan Eiropas Komisija, gan Eiropas sadarbības un attīstības organizācija (OECD), gan zinātnieki.

Pēdējais, ko Eiropas Komisija ir publiskojusi līdz šim (2013), ir 8+1 dimensiju modelis dzīves kvalitātes mērīšanai. Modelis ir balstīts akadēmiskos pētījumos un paredz iekļaut šādas dimensijas:

1. materiālā labklājība (ienākumi, dzīves apstākļi, patēriņš);
2. pamata darbības (darbs, citas darbības, to kvantitāte un kvalitāte, darba un brīvā laika līdzsvars);

3. veselība (dzīves ilgums, jaundzimušo mirstība, veselīgu dzīves gadu skaits, veselības aprūpes pieejamība);
4. izglītība (izglītības līmenis, pieejamība, iesaistīšanās mūžizglītībā);
5. brīvais laiks un sociālā mijiedarbība (cik bieži iedzīvotāji pavada laiku kopā ar citiem, tanī skaitā sporta un kultūras aktivitātēs, brīvprātīgi iesaistās organizācijās);
6. ekonomiskā un politiskā drošība;
7. valsts pārvalde (*governance*) un pamattiesības (tiesības iesaistīties publiskajās debatēs, veidot valsts politiku, uzticība institūcijām, diskriminācijas jautājumi);
8. dabas un dzīves vide (iekļauj gan subjektīvos, gan objektīvos indikatorus, kas ir gan cilvēka paša uztveri, gan piesārņojumu kopumā);
9. kopējā dzīves pieredze.

Pēdējais ir Eiropas Komisijas nosauktais „+1” indikators, kuru piedāvāts mērīt, izmantojot trīs apakšdimensijas, kas izstrādātas, pamatojoties uz OECD vadlīnijām subjektīvās labizjūtas mērīšanai. Tās ir:

1. apmierinātība ar dzīvi (*life satisfaction*);
2. personas izjūtas vai emocionālais stāvoklis (*affect*);
3. eudaimonija (*eudaemonics*).

Psiholoģiskās labizjūtas (*psychological well-being*) pētniece Rifa (Ryff, 1995) ir vairākkārt pārskatījusi savu 1989. gadā radīto psiholoģiskās labizjūtas modeli. Viņas 1995.gada modelī ir iekļautas sešas dimensijas, kuras katru raksturo augsts vai zems rādītājs:

1. pašakceptēšana (apmierinātība ar savu līdzšinējo dzīvi);
2. pozitīvas attiecības ar citiem (citi raksturo kā cilvēku, kurš labprāt pavada laiku ar viņiem);
3. autonomija (cilvēka pašnoteikšanās spēja, nepadošanās sabiedrības spiedienam);
4. ikdienas prasību īstenošana (spēja tikt galā ar ikdienas lietām, sadzīvi);
5. dzīves jēga (dzīves mērķu esamība, sajūta, ka ir jēga gan tagadnei, gan pagātnei);
6. personiskā izaugsme (nepārtrauktas attīstības un jaunas pieredzes nepieciešamība un izjūta).

Noubls un Makgrasa (Noble & McGrath, 2015), pētot labizjūtas aspektus izglītības (skolas un tās audzēkņu) kontekstā, piedāvā akronīmu PROSPER, kas ietver, viņuprāt, septiņus labizjūtas pamatelementus. Tie ir:

- a. pozitīvisms (*Positivity*, pozitīvas emocijas, optimisms);
- b. attiecības (*Relationships*, labas attiecības);
- c. rezultāti (*Outcomes*, kompetence);

- d. stiprās puses (*Strengths*, iespēja tās attīstīt);
- e. mērķis (*Purpose*, mērķtiecība, dzīves jēgas izjūta);
2. iesaistīšanās (*Engagement*, pēc autoru domām – viens no būtiskākajiem jēdzieniem izglītībā);
3. elastīgums (*Resilience*, spēja adaptēties pārmaiņām, pārdzīvot neveiksmes un vilšanos).

Ress un Hārteris (Rath & Harter, 2010) ir nonākuši pie piecu elementu labizjūtas modeļa un piedāvā ņemt vērā šādas dimensijas:

1. karjeras labizjūta (*Career Well-being*), kas raksturo kā cilvēks izmanto savu laiku un kā viņam patīk tas, ko viņš katru dienu dara;
2. sociālā labizjūta (*Social Well-being*), stipru attiecību un mīlestības esamība cilvēka dzīvē;
3. finansiālā labizjūta (*Financial Well-being*), spēja efektīvi vadīt savu ekonomisko dzīvi, lai mazinātu stresu un vairotu drošību;
4. fiziskā labizjūta (*Physical Well-being*), laba veselība un pietiekams enerģijas daudzums ikdienā;
5. kopienas labizjūta (*Community Well-being*), iesaistīšanās un piederības sajūta dzīvesvietai (plašā nozīmē).

Autoru modeļa pamatā ir ilggadīgs darbs pie pētījuma, kurā piedalījās 150 valstis. Pētījumā tika analizēti kopējie elementi, kas raksturo cilvēkus, kuru dzīves „zeļ un plaukst” un kā tās atšķiras no to cilvēku dzīvē, kas „ķepurojas” vai cieš. Katru no augstākminētajām dimensijām autori apraksta kā konkrēti izmērāmu ar *Gallup's Well-being Finder* rīku. Tā ir vērtējuma programma ar rādītājiem robežās no 0 līdz 100. Programma sniedz tās lietotājiem iespēju gūt pārskatu par savu labizjūtu jomās, kurās viņi “zeļ un plaukst” (rādītāji virs 70), “ķepurojas” (40-69) un cieš (zem 40).

Lielā mērā Resa un Hārtera (Rath & Harter, 2010) piecu elementu modelis sasaucas ar Leijarda (Layard, 2005) teoriju. Tomēr, līdzās adekvātai finanšu situācijai, attiecībām ģimenē, darbam, kopienai un draugiem un veselībai, Leijards (Layard, 2005) izdala sesto dimensiju – personīgo brīvību. Šī dimensija sasaucas ar Rifas (Ryff, 1995) jau pieminēto autonomiju un Brighausa (Brighouse, 2006) raksturoto autonomiju (*self-governance*) darbā „*On Education*”, kurā autors runā par izglītības jēgu liberālās demokrātijās.

Šī Rifas (1995), Leijarda (2005) un Brighausa (2006) kopīgā dimensija papildina autoru skatījumu uz cilvēka laimi un labizjūtu, salīdzinājumā ar augstāk iztirzāto Eiropas Komisijas (2013), OECD (2011) un Resa un Hārtera (2010) piedāvātajiem modeļiem.

Latvijas centrālā statistikas pārvalde (2014) kā dzīves kvalitātes sistēmas rādītājus izmanto šādus datus:

1. materiālie dzīves apstākļi (t.sk. ienākumi, patēriņš, mājokļa apstākļi);
2. produktīvas darbības un darbs (t.sk. darba apstākļi, darba drošība);

3. veselība (sagaidāmais mūža ilgums, mirstība, veselības apstākļi);
4. izglītība;
5. ekonomiskā un personiskā drošība.

Šeit kā jauna dimensija, kas sasaucas ar Eiropas Komisijas „8+1” (2011) un Rifas (1995) (personiskā izaugsme) modelī iekļauto, bet nav atsevišķi izdalīta Resa un Hārtera (2010) un Leijarda (2005) modeļos, parādās izglītība.

Savukārt, Vācijas valdības projekts „Labi dzīvot Vācijā” (*Gut leben in Deutschland*), kas norisinājās no 2014.-2016.gadam, ar mērķi dialogā ar iedzīvotājiem identificēt un izvēlēties konkrētus dzīves kvalitātes indikatorus, kas raksturotu dzīves kvalitāti Vācijā, noslēdzās ar valdības ziņojumu, kurā ietvertas 12 dimensijas un 46 indikatori. Vāciešu (Die Bundesregierung, 2016) izvēlētās dimensijas ir:

1. veselība dzīves garumā (*Gesund durschs Leben*);
2. labs darbs un taisnīga piedalīšanās (*gut arbeiten und gerecht teilhaben*);
3. izglītības iespējas visiem (*Bildungschancen fur alle*);
4. laiks ģimenei un darbam (*Zeit haben fur Familie und Beruf*);
5. droši ienākumi (*Ein sicheres Einkommen*);
6. droša un brīva dzīve (*sicher und frei leben*);
7. māju sajūta gan pilsētā, gan valstī (*Zuhause sein in Stadt und Land*);
8. vienotība ģimenē un sabiedrībā (*Zusammenhalten in Familie und Gesellschaft*);
9. ekonomikas stiprināšana, investīcijas nākotnē (*Wirtschaft stärken, in die Zukunft investieren*);
10. dabas, apkārtējās vides aizsardzība (*Natur erhalten, Umwelt schützen*);
11. brīva un līdztiesīga dzīve (*frei und gleich-berechtigt leben*);
12. globāli atbildīga rīcība un miera nodrošināšana (*In globaler Verantwortung handeln und Frieden sichern*).

Atšķirībā no citiem augstāk analizētajiem avotiem, Vācijas iedzīvotāji kā svarīgas ir izdalījuši vēl trīs dimensijas. Tās ir – *pilsētā un valstī justies kā mājās, ekonomikas stiprināšana, investīcijas nākotnē un globāli atbildīga rīcība un miera nodrošināšana*.

Kā norādīts Vācijas valdības pētījumā (Die Bundesregierung, 2016) pilsētas un lauku iedzīvotāji dzīves kvalitāti raksturo atšķirīgi. Kā galvenās atšķirības minētas infrastruktūras, tanī skaitā reģionālās atšķirības, ienākumu daļa, kas jāmaksā par dzīves vietu, tanī skaitā komunālie maksājumi, mobilitātes iespējas, viegli sasniedzamas izglītības, kultūras un veselības aprūpes iestādes, kā arī digitalizācijas iespējas, ko sniedz, galvenokārt, interneta pieejamība.

Ekonomikas stiprināšanas kontekstā pētījumā minēti tādi rādītāji kā iekšzemes kopprodukts, ieguldījumi pētniecībā un attīstībā, jaunu uzņēmumu dibināšanas veicināšana, investīciju bruto apjoms. Ir minēta nepieciešamība reinvestēt peļņu nākotnes labklājībai nevis to izņemt dividendēs.

Pētījumā minēts, ka miers ir bijis viens no visvairāk diskutētajiem dzīves kvalitātes aspektiem. Cilvēki uzsvēruši, ka miers ir pamatu pamats, ja grib labi dzīvot un strādāt. Kā citus svarīgus aspektus globāli atbildīgai rīcībai Vācijas iedzīvotāji minējuši atbildīgu pārvaldību, ilgtspējīgu patēriņu un dabas aizsardzību (Die Bundesregierung, 2016).

Secinājumi un ierosme turpmākai diskusijai *Conclusions and initiatives for further discussion*

Tā kā vairākas Vācijas valdības ziņojumā (2016) iekļautās dimensijas sasaucas gan ar Eiropas Komisijas 8+1 (gads) modelī iekļautajām dzīves kvalitātes dimensijām, gan ar Rifas (1995), Resa un Hārtera (2010) piedāvātajiem labizjūtas modeļiem un pat ar Leijarda (2005) laimes „formulu”, visi trīs jēdzieni – dzīves kvalitāte, labizjūta un laime – šajā rakstā pētītajos avotos tiek lietoti kā sinonīmi, lai gan vairāki raksturlielumi tiem ir atšķirīgi. Skaidri iezīmējas atšķirības starp avotiem, kuros analizēta dzīves kvalitāte un avotiem, kuros runāts par labizjūtodimensijas „materiālā labklājība, adekvāta finansiālā situācija” kontekstā. Pirmajos šī dimensija ir minēta, kurpretim, labizjūtas dimensijās šis aspekts parasti nav iekļauts. Izņemot Resa un Hārtera (2010) piecu dimensiju labizjūtas modeli, kurā viena no dimensijām ir finansiālā labizjūta. Tā gan nav raksturota tieši kā ienākumu līmenis, bet gan spēja efektīvi vadīt savu ekonomisko dzīvi, lai mazinātu stresu un vairotu drošību.

Pārējās kopīgās dimensijas autoriem, kuri analizē labizjūtu ir attiecības ģimenē un sabiedrībā (Ryff, 1995; Layard, 2005; Rath & Harter, 2010), darbs, karjera (Layard, 2005; Rath & Harter, 2010), personīgā brīvība (Ryff, 1995; Layard, 2005). Personīgo brīvību kā vienu no izglītības mērķiem liberālā demokrātijā minējis arī Brighauss (2006). Divi citi Brighausa nosauktie izglītības mērķi – ekonomiskā iesaistīšanās un aktīva pilsonība – sasaucas ar Vācijas valdības ziņojumā (2006) minētajām dzīves kvalitātes dimensijām (stiprināt ekonomiku, investēt nākotnē, dzīvot brīvi un līdztiesīgi).

Vācijas valdības dzīves kvalitātes ziņojuma rezultātā secināts, ka „dzīves kvalitāte Vācijā ir sabiedrības kopēja atbildība” (*Bericht der Bundesregierung zur Lebensqualität in Deutschland: 203*). Vācijas valdība vēl joprojām uzdod jautājumu, cik daudz dimensiju un indikatoru vajadzētu iekļaut dzīves kvalitātes pētījumā. Līdzīgu jautājumu noteikti uzdod katra valsts, kuras darba kārtībā ir iedzīvotāju dzīves kvalitātes jautājums. Lai gan atsevišķas Vācijas iedzīvotāju

nosauktās dimensijās var ierindot kategorijā „labizjūta”, tomēr interesanti, ka atsevišķi šāda dimensija pētījumā netika nosaukta.

No veiktās avotu izpētes var secināt, ka ir vērojama dažādu autoru kopēja izpratne par to, kas ir dzīves kvalitāte un kas – labizjūta. Tomēr iezīmējas arī tendence paplašināt dzīves kvalitātes un labizjūtas izpratni, pievienojot vairākas dimensijas. Tā Rifa (Ryff, 1995) runā par personīgo izaugsmi, pašakceptēšanu un dzīves jēgu, Leijards (Layard, 2005) pievieno personīgās vērtības kā dimensiju, kas dara cilvēkus laimīgus.

Visā pasaulē vēl joprojām turpinās diskusija par labas dzīves, labizjūtas, dzīves kvalitātes aspektiem. Visticamāk, ka šī ir diskusija, kura, reiz uzsākta, būs aktuāla vienmēr. Pirmkārt, tāpēc, ka pasaule mainās un līdz ar to mainās cilvēku izpratne par labu dzīvi. Otrkārt, lai gan globalizācija skar arvien vairāk un jaunus reģionus, tomēr cilvēku pieredze, reliģiskās un kultūras atšķirības, līdz ar to, izpratne par to, kas ir laba dzīve katrā reģionā, pat valstī ir atšķirīga.

Summary

The desk study „The theoretical aspects of well-being in the context of lifelong learning” deals with the qualitative content analysis of the documents of EU, OECD, data of the projects of Office of National Statistics in Latvia, the U.K. and Germany, research of Ruff (1995), Rath and Harter (2010), Layard (2005), Rohr (2014), etc. The dimensions of life quality in different sources and by different authors have been defined similarly indicating that the qualitative indicators are as important as the quantitative. It is clear that the quality of life cannot be measured only by quantitative indicators such as income or birth / mortality. This article discusses the theoretical aspects of such dimension of life quality as well-being in different sources, compares and analyses them in the Latvian context.

In academic literature there are on-going intensive discussions as to what kind of indicators should be included in the surveys on well-being, as well as how to summarize, interpret and compare this data. This fact has also been noted by the OECD in its manual “Guidelines on Measuring Subjective Well-Being” (2013), indicating that most likely this manual should be updated with new aspects of well-being. Also, the authors of the manual note that it is quite complicated to find a common conceptual framework for such a socially sensitive subject as “well-being” taking into account the understanding of each OECD country. In Germany, for example, governmental project “It’s Good to Live in Germany” (“Gut leben in Deutschland”; 2014-2016) was aimed at the dialogue with inhabitants in order to identify and select certain indicators of life quality. The project was concluded with the government’s report including 12 dimensions and 46 indicators. In Great Britain, the Office of National Statistics measures well-being according to 43 indicators; whereas the European Union has come up with a life quality model “8+1 dimensions”. In Latvia the index of life quality was last measured in 2006 taking into account eight

indicators. Therefore, it is crucial to return to the discussions on the quality of life in Latvia, too.

However, in the course of analysis it was possible to arrive at the conclusion that there are several terms, which have been used as synonyms in some sources, yet they should be differentiated. These terms are the quality of life, (Lebensqualität), well-being, happiness. This article is examining the theoretical aspect of well-being in several sources carrying out analysis and drawing comparisons.

Literatūra References

- Aristotelis (1985). *Nikomaha ētika*. Rīga: Zvaigzne.
- Buhler, C. (1935). The Curve of Life as Studied in Biographies. *Journal of Applied Psychology* 19, 405-409
- Boarini, R. et al. (2016). *Multi-dimensional Living Standards: A Welfare Measure Based on Preferences*, OECD Statistics Working Papers, Paris: OECD Publishing
- Brighouse, H. (2006). *On Education*. New York: Routledge
- Centrālā statistikas pārvalde (2014). *Dzīves kvalitātes sistēmas rādītāji*. Pieejams: <http://www.csb.gov.lv/statistikas-temas/dzives-kvalitates-sistemas-raditaji-39486.html>
- Die Bundesregierung (2016). *Bericht der Bundesregierung zur Lebensqualität in Deutschland*. Berlin: Presse-und Informationsamt der Bundesregierung
- Erikson, E. (1959). Identity and the Life Cycle. *Psychological Issues*, 1, 18-164
- Eurostat (2011). *Percentage of Population Assessing Whether Life is Worthwhile*. Pieejams: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:QoL-Percentage_of_population_assessing_whether_life_is_worthwhile,_2011.png
- Eurostat (2011). *Quality of Life Indicators*. Pieejams: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators
- Komenskis, J. A. (1992). *Lielā didaktika*. Rīga: Valsts izdevniecība "Zvaigzne"
- Layard, R. (2005). *Happiness: Lessons from a New Science*. New York: Penguin Press
- Neugarten, B. L. (1973). *Personality Change in Late Life: A Developmental Perspective*. //:In Eisdorfer, C., & Lawton, M. P. (Eds.) *The Psychology of Adult Development and Aging*. Washington, DC: American Psychological Association, 311-335
- Noble, T., & McGrath, H. (2015). PROSPER: A New Framework for Positive Education. *Psychology of Well-Being*.5:2, DOI 10.1186/s13612-015-0030-2
- OECD (2013). *Guidelines on Measuring Subjective Well-being* OECD Publishing. Pieejams: <https://www.oecd.org/statistics/Guidelines%20on%20Measuring%20Subjective%20Well-being.pdf>
- Rath, T., & Harter, J. (2010). *The Economics of Well-being*. Vieta: Gallup Press
- Rors, R. (2014). *Kritiens augšup*. Rīga: Lietusdārzs, 31-41.
- Ryff, D. C., & Keyes, C. L. M. (1995). The Structure of Psychological Well-Being Revised. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 69, No. 4, 719-727
- Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J. P. *The Measurement of Economic Performance and Social Progress Revised* (2009) OFCE, No.2009-33 Pieejams: <http://www.ofce.sciences-po.fr/pdf/dtravail/WP2009-33.pdf>
- Valsts prezidenta kanceleja (2006). *Dzīves kvalitāte Latvijā*. Rīga: Apgāds zinātne. Pieejams: http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/item_1124_Dzives_kvalitaate_Latvija.pdf